

Ks. Artur Antoni Kasprzak*
UKSW, Warszawa

WSPÓŁODPOWIEDZIALNOŚĆ WSZYSTKICH
OCHRZCZONYCH W KOŚCIELE.
ANALIZA HISTORYCZNO-TEOLOGICZNA
PRZYGOTOWANIA DEBATY ZGROMADZENIA
PLENARNEGO KONFERENCJI EPISKOPATU FRANCJI
Z 1973 ROKU

Autor podejmuje analizę genezy pojęcia „współodpowiedzialność” w duszpasterstwie francuskim. Dynamiczność i zakres podejmowania tego zagadnienia we wszystkich francuskich środowiskach kościelnych wiąże się z tematem jesiennej sesji plenarnej episkopatu francuskiego z 1973 roku, zatytułowanej *Wszyscy odpowiedzialni w Kościele? Posługa presbiteratu w całym Kościele służebnym*. Nasze poszukiwanie dotyczące użycia pojęcia „współodpowiedzialność” w refleksji biskupów francuskich należy odnieść do czasu przygotowania wspomnianego posiedzenia. Analiza zawarta w tym artykule ogranicza się zatem do okresu od grudnia 1972 roku do września 1973 roku. To właśnie wtedy teolodzy, a wśród nich bp R. Bouchex, wysunęli tezę o potrzebie współodpowiedzialności wszystkich wiernych w misji Kościoła, wskazując wyrażenie to jako jeden z fundamentalnych elementów przejścia do duszpasterstwa odnowionej wizji Kościoła, bardziej otwartej na zaangażowanie wiernych świeckich w Kościele.

Analizy zawartej w tym studium dokonujemy na podstawie badań archiwaliów Centre national des archives de l'Église de France (CNAEF), czyli Narodowego Centrum Archiwów Kościoła Francuskiego, znajdującego się w Issy-les-Moulineaux pod Paryżem. To właśnie tam znaleźć możemy konkretne ślady prawdopodobnie najważniejszej posoborowej dyskusji episkopatu Francji, która odbyła się na Zgromadzeniu Plenarnym w Lourdes od 3 do 10 listopada 1973 roku. Temat zgromadzenia *Wszyscy odpowiedzialni w Kościele? Posługa presbiteratu w całym Kościele służebnym* – sformułowano w kontekście dramatycznego kryzysu powołań do kapłaństwa. Zajęcie się tym tematem nie miało na celu przedstawienia jakiegó

* Ks. dr Artur Antoni Kasprzak – kapłan diecezji kaliskiej, wykładowca na WT UKSW w Warszawie; e-mail: artur.kasprzak@wanadoo.fr

szczegółowej diagnozy tego problemu, gdyż taką podjął już rok wcześniej raport bpa François Frétellière'a. Chodziło tym razem o próbę odpowiedzi na potrzebę odnowy samego Kościoła francuskiego. Impulsem do tych działań była świadomość wciąż pogłębiającego się kryzysu – coraz mniejszej liczby kapłanów. Od początku podejmowanej refleksji biskupi francuscy byli świadomi tego, że posługi wiernych świeckich nie mogą zastąpić sakramentalnych czynności kapłanów. W myśl konkluzji wspomnianego tutaj raportu bpa Frétellière'a uznawali jednak, że w zaangażowaniu wiernych świeckich i zwróceniu większej uwagi na aspekt wspólnotowości Kościoła można odnaleźć wolę Bożą odnośnie do przyszłego kształtu Kościoła w całej Francji. Tłem przygotowywanej refleksji sesji plenarnej z 1973 roku stały się dwa pytania bpa Frétellière'a: „Co to wszystko [kryzys kapłaństwa] oznacza dla nas?”, „Do czego wzywa nas Duch Święty?”¹.

Zgromadzenie Plenarne Biskupów w 1973 roku, rozważając zagadnienia zawarte w postawionych pytaniach, dostrzegło ostatecznie potrzebę zbudowania modelu Kościoła francuskiego, opierając jego przyszłość szczególnie na dwóch ważnych filarach. Pierwszym było promowanie współodpowiedzialności wszystkich wiernych świeckich na podstawie zrozumienia znaczenia przyjętego chrztu św. Biskupi przypomnieli tutaj przesłanie raportu bpa Roberta Coffy'ego z 1971 roku, który podkreślał, że widzialność sakramentalnego znaku, jakim jest Kościół w świecie, zależy bezpośrednio od reprezentowania go na nowo przez wiernych świeckich. Drugim filarem było zaproponowanie przemyślenia dotyczącego wizji Kościoła, opartej odąd (obok posługi prezbiteratu) na wielu różnych posługach wiernych świeckich. W tej drugiej propozycji chodziło o odpowiedź na *motu proprio Ministeria quaedam* papieża Pawła VI z 15 sierpnia 1972 roku, który wskazywał na możliwość ustanowienia nowych posług, dotąd niezdefiniowanych w Kościele.

Z powodu różnorodności problematyki powyższych dwóch perspektyw teologicznych skupimy uwagę wyłącznie na analizie historii przygotowania materiałów teologicznych do Zgromadzenia Plenarnego z 1973 roku. Analiza wstępnych kroków podjętych przez Radę Stałą, odpowiedzialną za przygotowanie dyskusji biskupów w episkopacie francuskim, rodzi przypuszczenie, że kontekst kryzysu prezbiteratu, a także poważny niedobór kapłanów w Kościele można łączyć z genezą otwartej od tego właśnie okresu (od 1973 r.) bardzo szerokiej debaty w całym Kościele francuskim na temat współodpowiedzialności wszystkich ochrzczonych w Kościele.

¹ Conférence Épiscopale Française [dalej: CEF], *Pour une réflexion sur la préparation au ministère presbytère suite de l'Assemblée Plénière de Lourdes 1972*, „Documents – Episcopat” janvier 1973, n° 2 [zob. CNAEF 9 CE 71], s. 3.

RADA STAŁA EPISKOPATU U POCZĄTKU PROCESU ROZEZNANIA TEMATU OBRAD ZGROMADZENIA PLENARNEGO (GRUDZIEŃ 1972 ROKU – STYCZEŃ 1973 ROKU)

W przygotowania do tego wielkiego wydarzenia, jakim miały być obrady Zgromadzenia Plenarnego, zaangażowani byli wszyscy – episkopat i cały Lud Boży, a koordynacją ich działań zajmował się Sekretariat Generalny Episkopatu, który o wyborze tematu jesiennych obrad 1973 roku po raz pierwszy oficjalnie poinformował biskupów za pośrednictwem okólnika z 18 grudnia 1972 roku². Punktem wyjścia refleksji był raport bpa François Fréteillère'a, zatytułowany *Préparation au ministère presbytéral*. Stanowił on centralne *dossier* sesji jesiennej Zgromadzenia Plenarnego z 1972 roku³. Oto jak ukazali swoje rozeznanie sami biskupi w tej kwestii:

Kluczowy punkt wyjścia.

W odróżnieniu od poprzednich zgromadzeń episkopatu, które stawiały sobie za cel wypracowanie nowej definicji misji Kościoła w zmieniającym się świecie, obecne Zgromadzenie motywowane jest koniecznością przeciwdziałania sytuacji kryzysowej, o której świadczą – jak ustalono – następujące przykre fakty:

- a) brak kapłanów i ciągły, niczym niepohamowany spadek liczby wstępujących do seminariów;
- b) niezdrowa rutyna u wielu księży połączona z pasywną postawą części ludu chrześcijańskiego;
- c) ciągłe poczucie niedomagania u pewnej liczby kapłanów, związane z załamaniem się ich kapłańskiej tożsamości z powodu zwątpienia w powołanie bądź też nieumiejętności realizowania tegoż powołania w zmieniających się warunkach społeczno-politycznych;
- d) szok wywołany nowymi realiami i niedoświadczanymi nigdy dotąd problemami, związany też z nietypowym pobudzeniem aktywności Kościoła przez wiernych świeckich, spośród których największe zaangażowanie wykazują kobiety.

Z czasem stajemy się coraz bardziej świadomi, jak mocno te fakty wpływają na przemianę Kościoła. I chociaż wszystko wskazuje na to, że wkrótce Kościół stanie się dużo uboższy w księży, to równolegle umacnia się też przekonanie, że nigdy nie będzie Kościołem całkowicie księży pozbawionym⁴.

² Secrétariat général de l'Episcopat, *Suite au travail de Lourdes sur la préparation au ministère presbytère (note à l'intention des évêques)*, „Circulaire” 18.12.1972, n° 72–91 [zob. CNAEF 9 CE 71], s.1–2.

³ F. Fréteillère, *Rapports présentés à l'Assemblée plénière de l'Épiscopat français, Lourdes [23–30 octobre] 1972*, Paris 1972, s. 100.

⁴ CEF, *Essai de bilan*, w: CEF, *Tous responsables dans l'Église? Le ministère presbytéral dans l'Église tout entière « ministérielle »*. Lourdes 1973. *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Épiscopat*, Lourdes 1973, s. 75.

Raport bpa Fréteillère'a jednoznacznie uświadomił całemu francuskiemu episkopatowi problem drastycznie zmniejszającej się liczby powołań do kapłaństwa⁵. Ważniejszymi informacjami tego raportu okazały się jednak podkreślone rekomendacje do dalszej refleksji. Otóż główną myślą tego dokumentu, którą podjęła Rada Stała Episkopatu, było przekonanie o zasadności poszukiwania nowych perspektyw oparcia przyszłości Kościoła we Francji, zwłaszcza w wymiarze nowego rozumienia roli wiernych świeckich. W styczniu 1973 roku Rada Stała zarekomendowała, by wszyscy biskupi organizowali spotkania robocze w podległych im diecezjach lub regionach oraz by zanalizowali wskazówki zawarte w zakończeniu raportu bpa Fréteillère'a. Problematykę wszystkich przedplenarnych dyskusji skoncentrowano wokół trzech aspektów oraz dołączonych pytań; wszystkie wynikały z raportu bpa Fréteillère'a:

a) Ogólne spojrzenie na sytuację.

Liczba wstępujących do formacji kapłańskiej, jak również liczba święceń znacznie się obniża. Liczni seminarzyści podczas trwania formacji wybierają drogę życia świeckiego. [...] W sensie ogólnym wielu młodych przestaje całkowicie interesować się Kościołem. Pewna część chrześcijan go kontestuje. Inni go opuszczają albo całkowicie zaprzeczają praktykę życia religijnego. Jednocześnie dostrzega się u pewnych osób pragnienie modlitwy, głębokie poszukiwanie życia ewangelicznego, poszukiwanie życia wspólnotowego, pragnienie zaangażowania, troskę, aby pokonać rozdział między wiarą a życiem; pojawiają się przekonanie i wielka hojność u wielu aktywnych działaczy.

Jakie jest znaczenie tej sytuacji w naszej opinii?

Jakie rozeznajemy tutaj wezwania Ducha Świętego⁶?

b) Obraz Kościoła jutra: Jakie wspólnoty?

Oczka tkaniny struktury kościelnej rozrywają się... Parafie przeżywają silną ewolucję: muszą stawić czoła przegrupowaniom struktury, migracji [wiernych], trudnościom w określeniu rzeczywistości socjalnie bardzo zróżnicowanej, także kulturalnie bądź po prostu zróżnicowanej na planie różnych pokoleń. Liczne i bardzo od siebie się różniące ruchy mają swoje zespoły. Tworzą się różne grupy bardziej lub mniej spontaniczne, nieformalne... Pośród nich pojawiają się poszukiwania, takie jak: wspólne dzielenie się wiarą i pogłębionym słowem Bożym; aktywniejsze uczestniczenie w liturgii, która byłaby mniej odcięta od życia; poszukiwanie życia wspólnotowego bardziej autentycznego i lepiej zakorzenionego w realiach ludzkich; poszukiwanie wspólnej odpowiedzialności i zaangażowania w życiu społecznym; poszukiwanie bardziej autentycznej modlitwy wspólnotowej.

Jakie znaczenie mają te inicjatywy dla nas?

Jakie rozeznajemy tutaj wezwania Ducha Świętego⁷?

⁵ W 1969 r. liczba kleryków przyjętych do seminarium spadła o prawie 40% i już nigdy od tego czasu nie powróciła do stanu wcześniejszego (*notabene* ta liczba była i tak niewystarczająca dla potrzeb duszpasterskich). Pierwsze oznaki kryzysu powołań kapłańskich pojawiły się we Francji już w latach 30. ubiegłego wieku.

⁶ CEF, *Pour une réflexion*, s. 2.

⁷ Tamże, s. 3.

c) Posługi, które chcemy propagować: Jakie posługi?

Niektórzy dostrzegają w promowaniu posług wiernych świeckich ważny element naprawy sytuacji. Inni widzą niebezpieczeństwo odwrócenia się świeckich od ich misji ewangelizacji. Inni jeszcze dostrzegają pewnego rodzaju pomniejszenie wartości posługi apostołskiej. Jedni i drudzy przykładają wagę do różnych aspektów Kościoła i różnią się ich opinie na temat posług w Kościele. Niektórzy twierdzą, że jest wciąż za dużo księży, [natomiast] innych martwi spadek liczby księży i przeżywają to jako pewnego rodzaju katastrofę. Nawet księża nie są pomiędzy sobą zgodni co do określenia sytuacji ich posługi. [...] Wiele [jednak] osób świeckich, zakonników, zakonnice udziela się hojnie w posłudze Kościołowi, na rzecz liturgii, katechizmu, zarządzania dobrami, w animacji wspólnot terytorialnych, w animacji zespołów lub ruchów. [...] Mamy we Francji dużo szans i łaskę 40 000 księży diecezjalnych i ponad 10 000 księży zakonnych. Zauważamy każdego dnia skarby wiary, poświęcenia oraz troskę apostołską, z jaką ludzie poświęcają się w służbie misji.

Jakie rozeznajemy wezwania w tym wszystkim?

Jakiej posługi chcielibyśmy w przyszłości?

Jak wyobrażamy sobie w przyszłości posługę apostołską?⁸

NACISK RADY STAŁEJ NA ODDOLNE KONSULTACJE W KOŚCIELE ORAZ SZEROKĄ WSPÓŁPRACĘ Z TEOLOGAMI PRZEZ FAKULTETY TEOLOGICZNE

Przygotowanie Zgromadzenia Plenarnego z 1973 roku wpisuje się w ogromne zmiany strukturalnego rozeznania w episkopacie francuskim po Soborze Watykańskim II. W tym czasie mamy do czynienia z bardzo rozbudowaną konstrukcją episkopatu, który składał się wtedy z 28 różnych komisji, wielu komitetów, a także biur. Rada Stała, której sekretarzem generalnym w tym czasie był ks. Paul Huot-Pleuroux, przykładła wielką wagę do wcześniejszego konsultowania podejmowanych decyzji. Owe konsultacje nie dokonywały się tylko z biskupami, lecz również z księżmi, a także z wiernymi świeckimi.

Pierwsze wytyczne dotyczące przeprowadzenia oddolnych konsultacji, zamieszczone w okólniku z 18 grudnia 1972 roku, w celu jak najlepszego przygotowania materiałów do dyskusji na Zgromadzeniu Plenarnym, przedstawiały się następująco:

Zgodnie z postanowieniami Zgromadzenia [Plenarnego z 1972 r.] Rada Stała zobowiązuje biskupów do realizacji następujących przedsięwzięć:

1° Zadaniem biskupów jest propagowanie wskazanych refleksji w podległych im diecezjach lub regionach, a także w ramach różnych instytucji episkopalnych (np. w komisjach, komitetach).

2° Zaleca się rozpoczynać od kwestii zawartych we wprowadzeniach do różnych dyskusji, jakie odbyły się w Lourdes [w 1972 r.]. [...]

⁸ Tamże.

3° Bardziej od zaangażowania samych kapłanów, uwidaczniającego się w aktywności bądź to rad kapłańskich, bądź też zebrań regionalnych księży i biskupów, wskazane jest, aby w prace przygotowawcze włączyły się również inne grupy funkcjonujące w przestrzeni diecezjalnej, takie jak: rady duszpasterskie, siostry zakonne oraz wolontariusze świeccy. Dzięki nim pozyskujemy mnóstwo cennych informacji zwrotnych, w tym odnośnie do najnowszych tendencji i oczekiwań społecznych.

4° Do opracowania raportów z informacjami zwrotnymi, czy to pozyskanymi w regionach, czy w instytucjach episkopalnych, zaleca się biskupom, aby uwzględniając przydzielony im zakres odpowiedzialności misyjnej, korzystali z następującego klucza [pytań]:

a) Czy współpraca księży z osobami zakonnymi i świeckimi w zakresie ewangelizacji – rozpatrywana z perspektywy różnych form życia Kościoła, np. wspólnot życia chrześcijańskiego, wspólnot parafialnych, grup apostołatu – niesie za sobą jakieś ewolucyjne zmiany, a jeśli tak, to jakie?

b) Jeśli zaszły jakieś ewolucyjne zmiany, to z czego one wynikają? Jakie wiążą się z nimi korzyści, problemy lub ograniczenia?

c) Jak owe zmiany wpływają na postrzeganie miejsca i roli samej posługi kapłańskiej w Kościele? Jak można utrwać przekaz Tradycji Kościoła o wyjątkowym charakterze tegoż ministerium?

d) Skoro już udało się zdefiniować i rozmieścić posługi w strukturach Kościoła, łącznie z przydzieleniem im stosownych zakresów odpowiedzialności, jaki to może mieć wpływ na jego przyszłość? Jak wprowadzać w życie wskazówki, które uznamy za pozytywne⁹?

W cytowanym okólniku Rada Stała rekomendowała także, aby w debacie uczestniczyli również członkowie działającej przy episkopacie Komisji ds. Duchowieństwa i Seminariów¹⁰. W ostatnim, szóstym punkcie rekomendacji poinformowano biskupów, że wspomniana tutaj Komisja zaprosi wszystkich dziekanów wydziałów teologicznych do pomocy teologicznej w wyjaśnieniu następujących kwestii, które wtedy dla wielu wydawały się jeszcze niejasne:

- Co oznacza wspólnota chrześcijańska?
- Co oznacza posługa wiernego świeckiego?
- Jak rozumieć rolę posługi księży w stosunku do wspólnot (m.in. problem powołań), do posług wiernych świeckich, do posługi biskupa?
- Jak rozumieć i jak wyrażać dzisiaj pewne aspekty teologii kapłaństwa ministerialnego, a w szczególności charakter trwały tego kapłaństwa i jego więź z wypełnianiem tej posługi?¹¹

⁹ Secrétariat général de l'Épiscopat, *Suite au travail*, s. 1–2.

¹⁰ Komisji tej zlecono również przygotowanie *ratio institutionis* na Zgromadzenie Plenarne 1974 r. Dokument miał być opracowany według instrukcji Watykanu. Zob. tamże.

¹¹ P. Hout-Pleuroux, *Lettre de Paul Hout-Pleuroux aux doyens des facultés de théologie et aux recteurs des instituts catholiques (pour information)*, 18.12.1972 [w: CNAEF 9 CE 71, Rapport n° 3, Fascicules jaunes: Phase préparatoire], s. 1.

Na posiedzeniu Rady Stałej Episkopatu 2 maja 1973 roku odrzucono pierwotny zamiysł, według którego Sekretariat Generalny miałby odgórnie ingerować w prace zespołów regionalnych, narzucając im scenariusz dyskusji za pomocą specjalnie opracowanego dokumentu. Jedyną sugestią był właśnie ów „klucz” w formie pytań (zob. wyżej). Zaproponowano go biskupom po to, aby informacje spływające do Sekretariatu z różnych diecezji były bardziej miarodajne, a tym samym można było rzeczywiście uznać je za „głos całego Kościoła”. Aby się upewnić, że wszystkie pytania z „klucza” zostaną dobrze zrozumiane, 5 maja 1973 roku wydano okólnik (nr 73–45) ze szczegółowymi objaśnieniami, przy czym uwrażliwiono zespoły regionalne na fakt, że w przeprowadzanej przez nie analizie najistotniejsze są w sumie tylko dwa tematy: pierwszy, dotyczący poszukiwania nowych form życia Kościoła na poziomie diecezji lub regionów, oraz drugi, dotyczący określenia specyfiki i roli posługi presbiteratu względem innych posług funkcjonujących w Kościele¹².

ETAP PIERWSZY: ODDOLNE KONSULTACJE W DIECEZJACH

Prace przygotowawcze do Zgromadzenia Plenarnego Episkopatu miały się rozpocząć w regionach apostołskich Francji¹³. Był to pierwszy z wielu etapów wyznaczonych w okólniku z 5 maja 1973 roku. W cytowanym piśmie czytamy:

[Ten] pierwszy etap pozwoli zebrać od biskupów informacje o tym, jak postrzegają oni posługę presbiteratu w odniesieniu do jego zaangażowania w różne formy życia Kościoła i do jego relacji z innymi posługami. Zachęcamy wszystkich i każdego z osobna, by wypowiedzieli się swobodnie i bezpośrednio¹⁴.

Zgodnie z zapowiadany programem przygotowania materiałów do dyskusji na posiedzeniu Zgromadzenia Plenarnego w pierwszym etapie chodziło o opracowanie raportów z peryferii Kościoła. Dotyczyły one przykładów funkcjonowania posługi presbiteratu w relacji do innych posług. Prace miały być przeprowadzane przez rady parafialne, różne sesje lub grupy wymiany opinii. Poszukiwanie miało koncentrować się na tym, co „przejawia się lub jest w trakcie poszukiwania w [...] diecezjach czy [...] regionach”¹⁵. Jak precyzowała dalej Rada Stała, chodziło o wskazanie „różnych form życia Kościoła dzisiaj” ze szczególnym uwzględnieniem grup Akcji Katolickiej, działających poza parafią, a także „różnych

¹² Secrétariat général de l'Episcopat, *Préparation de l'Assemblée plénière 1973*, „Circulaire” 5.05.1972, n° 73–45 [zob. CNAEF 9 CE 71], s. 2.

¹³ Od 1961 r. Kościół we Francji podzielono na 9 regionów apostołskich, od 2003 r. podziału tego zaniechano i powrócono do podziału według prowincji kościelnych. Zob. H. Holstein, *Les nouvelles régions apostoliques*, „Etudes” 1.01.1962 [zob. DC, n° 1365, 8.12.1961, col. 1542–1544], s. 107–109.

¹⁴ Secrétariat général de l'Episcopat, *Préparation de l'Assemblée*, s. 1.

¹⁵ Tamże, s. 2.

form wspólnot, nawet jeśli nie miały one charakteru stałego”¹⁶. Pytanie końcowe brzmiało: „Jak jawi nam się rola posługi prezbiteratu w jej specyfice, jak również ewentualnie rola innych posług?”¹⁷.

Choć trudno ustalić moment nadesłania do Rady Stałej pierwszych sprawozdań z konsultacji oddolnych, ponieważ większość materiałów jest bez daty, możemy znaleźć przykłady nowej współpracy między kapłanami a wiernymi świeckimi już w lutym 1973 roku (przykład diecezji Séez – celebracji niedzielnych bez kapłana)¹⁸. Na ponad stu stronach materiałów spotykamy opisy aż ośmiu różnych rzeczywistości duszpasterskich, wśród których są przykłady reorganizacji diecezji czy zaangażowania kapłanów w pracę poza Kościołem. Analiza tych danych wskazuje na to, że wśród wiernych, szczególnie tych, których biskupi zachęcali do organizowania życia religijnego w parafii bez stałej obecności kapłana, rodziły się bardzo poważne pytania. Do opracowanych raportów oddolnych (por. „etap trzeci”) dodano inne kwestie wynikłe z dyskusji, i tak podczas Zgromadzenia Plenarnego biskupi mieli do przedyskutowania w grupach aż dwanaście różnych zagadnień¹⁹.

ETAP DRUGI: POSZUKIWANIE TEOLOGICZNYCH PERSPEKTYW DEBATY

W ostatecznej wersji materiałów, jakie otrzymali wszyscy biskupi jeszcze przed Zgromadzeniem Plenarnym w Lourdes, znajdowało się pięć not teologicznych, opracowanych w drugim etapie przygotowywania dyskusji do Zgromadzenia Plenarnego Biskupów. Teksty stanowiące trzon tej problematyki podzielono na pięć tematów:

1. Posługa kapłańska w różnorodności posług.
2. Posługa duszpasterska i wspólnota eklezjalna.
3. Trwałość święceń w posłudze duszpasterskiej.
4. Zgromadzenie eucharystyczne i posługa duszpasterska przewodniczenia.
5. Słownictwo teologiczne dotyczące posług w Kościele²⁰.

¹⁶ Tamże, s. 2, przypisy 2 i 3.

¹⁷ Tamże, s. 2.

¹⁸ Zob. *Témoignages collectés... Assemblées dominicales des communautés sans prêtre*, 1973 [CNAEF 9 CE 71, Fascicule n° 3], s. 2.

¹⁹ Oto dwa przykłady: „[1]. Pewne nowo powstałe miasto. Praktyka religijna: 10%. Wierni świeccy zorganizowali się, aby podejmować nowo przybyłych i przyjmując na siebie całkowitą odpowiedzialność za katechezę dzieci. Odkryli oni niezastąpioną rolę kapłana dla nich i dla ich dzieci. [...] [2]. Pewien wiejski sektor. Siedem miejsc kultu. Trzech księży. Praktyka religijna raczej silna. Niedzielną celebracją bez kapłana jeden raz w miesiącu w czterech parafiach, po kolei”. CEF, *Dossier complet du rapport. Assemblée Plénière de l'Episcopat*, Lourdes 3.10.1973, *dossier Ministère*, Rapport n° 3, 1973 [CNAEF 9 CE 71], s. 8–9; por. [S.A.], *Déjà des réalisations...*, w: CEF, *Tous responsables*, s. 27–34.

²⁰ CEF, *Cinq Notes théologique sur le ministère prébyteral*, 1973 [9 CE 71, dossier w żółtej okładce, zatytułowane *Assemblée Plénière*, Lourdes 1973], s. 2; por. CEF, *Tous responsables*

Autorami opracowań teologicznych byli: François Bussini OSB, Yves Congar OP, Pierre Eyt, Hervé Legrand OP i Pierre Liégé OP²¹. Redakcję oparto na notatkach opracowanych przez wykładowców z Instytutu Katolickiego w Paryżu: ks. Edouarda Cotheneta, ks. François Coudreau, ks. Jean-Claude'a Eslina, ks. Pierre'a Grelota, ks. Henriego Holsteina, ks. Pierre'a Liégé i ks. Maurice'a Vidala. Zaznacza się, że w redakcji były podjęte uwagi Henriego de Lubaca SJ oraz o. Jeana Delorme'a. Koordynatorem całości redakcji był o. Pierre Liégé²².

Chcemy tutaj uwypuklić szczególną rolę niektórych wymienionych teologów w zainicjowaniu promocji pojęcia „współodpowiedzialność” w duszpasterstwie. Pojawiło się ono na początku analizowanej refleksji drugoplanowo. Bliżej posiedzenia Zgromadzenia Plenarnego zostało już sformułowane z dość znaczną precyzją teologiczną²³.

Pierwsza myśl o potrzebie zastosowania pojęcia „współodpowiedzialność” w refleksji teologów pojawiła się w kontekście głównego tematu rozebranego przez Radę Stałą do dyskusji na posiedzeniu plenarnym episkopatu. Była nim współpraca wiernych świeckich z kapłanami. Rada Stała rekomendowała teologom zdefiniowanie, czym jest wspólnota chrześcijańska oraz posługa wiernych świeckich. Teolodzy mieli także usytuować relację posługi kapłanów w stosunku do wspólnot. Chodziło o zrozumienie relacji pomiędzy różnymi posługami pełnionymi w Kościele. W centrum uwagi pojawiła się tutaj płaszczyzna społeczna Kościoła. Koniecznie należało poruszyć kwestię autorytetu w Kościele. Sprecyzowanie odpowiedzi wymagało również wskazania, zgodnie z eklezjologią Soboru Watykańskiego II, rzeczywistości wspólnej wykładni wszystkich ochrzczonych w Kościele.

W tym pierwszym, socjologicznym wymiarze termin „współodpowiedzialność” znajdujemy w dwóch źródłach niezależnych refleksji; obydwa znajdują się w materiałach archiwalnych. Pierwszy to *dossier* z opisem „Narodowe gremium biskupów i kapłanów”. Dokument pt. *Współodpowiedzialność na szczeblu*

dans l'Eglise? Le ministère presbytéral dans l'Eglise tout entière « ministérielle ». Lourdes 1973. *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Episcopat*, Lourdes 1973, s. 35–55.

²¹ Nie zaznaczono tego ani w książce końcowej Zgromadzenia Plenarnego, ani w archiwach, dlatego trudno określić, czy kolejność autorów odpowiada kolejności analiz teologicznych tutaj wymienionych.

²² Por. F. Bussini, Y. Congar, P. Eyt i in., *Précisions théologiques*, w: CEF, *Tous responsables*, s. 37.

²³ Jak zaznaczyliśmy na wstępie tego artykułu, interesuje nas w tej analizie kwestia współodpowiedzialności wszystkich ochrzczonych w Kościele. Oznacza to, że świadomie pomijamy tutaj analizę najszerszej dyskutowanego tematu przez wyżej wymienionych teologów, a później przez biskupów, dotyczącego odnowionego spojrzenia na znaczenie posług wiernych świeckich. Temat ten, z racji obszerności materiałów i odrębności jego problematyki, postanowiliśmy opracować w osobnym studium. Por. A.A. Kasprzak, *Posługi wiernych świeckich i posługa prezbiteratu. Analiza teologii laikatu Yvesa Congara OP na Zgromadzeniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Francji w 1973 r.*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2018, nr 2 (39), s. 101–123.

biskupi – kapłani zawiera raport opracowany przez bpa André Faucheta oraz ks. Emila Cornila. Przedstawia on bilans funkcjonowania prac komisji założonej w 1970 roku na próbny okres trzech lat, której celem było stworzenie lepszej współpracy biskupów z księżmi. Przedstawione tam treści były świadectwem poszukiwania nowych sposobów relacji biskupów do księży; wprowadzały w ten sposób możliwość lepszego ich kontaktu z konkretną rzeczywistością Kościoła. Analiza wszystkich *dossier* zawartych w materiałach Zgromadzenia Plenarnego z 1973 roku nie pozostawia wątpliwości, że to właśnie środowisko podkreślało najwcześniej i najbardziej radykalnie konieczność wprowadzenia pojęcia „współodpowiedzialność” do rzeczywistości duszpasterstwa francuskiego. Choć chodziło tej grupie o ideę współpracy, *notabene* wyłącznie między biskupami i kapłanami, nie ma wątpliwości, że interpretacja pojęcia „współodpowiedzialność” była uważana za klucz do szerokiej współpracy i potrzebnych rozwiązań we wszystkich sferach Kościoła. To pojęcie występuje w omawianym dokumencie aż trzydzieści jeden razy! Kontekst historii grupy, na której istnienie zgodził się episkopat francuski z racji trudnej sytuacji i różnych napięć między kapłanami a biskupami w momencie przechodzącej fali kontestacji (lata 1968–1969)²⁴, świadczy o znaczeniu tego pojęcia w sensie bardziej strukturalnym niż teologicznym.

W tym samym wymiarze społecznym, dotyczącym autorytetu w Kościele, chociaż dogłębniej teologicznie, słowa „współodpowiedzialność” używa dominikanin Hervé Legrand. W ramach przygotowania noty teologicznej do Rady Stałej Episkopatu z 21 marca 1973 roku przedstawia on szczegółową analizę problematyki autorytetu w Kościele. Hipoteza teologiczna, jaką wysuwa na początku swojego studium, jest tutaj propozycją zmiany teologicznego spojrzenia na Kościół. Zamiast schematu kładącego zbyt duży akcent na chrystologię proponuje on ujęcie Kościoła w perspektywie „trynitarnej” przez spojrzenie na Kościół jednocześnie jako: 1) Lud Boży, 2) Ciało Chrystusa oraz 3) Świątynię Ducha Świętego²⁵. Zaznacza, że w postrzeganiu Kościoła wyłącznie z punktu widzenia chrystologii przy analizie problematyki autorytetu zamyka się jego rzeczywistość w schemacie „dwóch alternatyw: pewnej konkurencji między władzą u bazy Kościoła a tą, którą dysponuje hierarchia”²⁶. Spojrzenie trynitarne pozwoliłoby odnaleźć brakujące trzecie

²⁴ Dodajmy, że na fali owej kontestacji powstał w 1968 r. ruch księży kontestatorów nazwany Ruchem Dyskusji i Dialogu (Mouvement Échanges et Dialogue). Por. A. Fauchet, E. Cornil, J. Vilnet i in., *Dossier: Equipe Nationale Evêques-Prêtres*, 1973, CNAEF 9 CE 71, rapport n° 9, s. 8; D. Pelletier, *La crise catholique. Religion, société, politique en France (1965–1978)*, Paris 2005, s. 58–61.

²⁵ H. Legrand, *Une approche théologique du problème de l'autorité dans l'Eglise – soumise à la discussion*, 21.03.1973 [CNAEF, 9 CE 71, zob. Rapport n° 3, Fascicules jaunes, Phase préparatoire – 1 de 3 fascicules jaunes], s. 1.

²⁶ Tamże, s. 2.

pojęcie między „bazą” a „hierarchią”²⁷. Jak wyjaśnia dalej Legrand, nowe podejście opierałoby się na następujących czterech uzasadnieniach:

1. Jeśli punktem wyjścia byłaby równa godność wszystkich chrześcijan, uzasadniona jako ich wspólna odpowiedzialność i uznanie, że *całość* darów Ducha znajduje się wyłącznie w całości Kościoła, zachowując ich zróżnicowanie, czyż zatem schematy rywalizujące o władzę, takie jak chęć pomijania innych, nie wydawałyby się [od razu] niedopuszczalne i nie do przyjęcia?

2. Czy zatem pierwszą postawą nie będzie [w nowym ujęciu] wzajemne słuchanie? Czy zatem, daleko od woli jakiegoś zamykania się na sobie, każdy chrześcijanin i każda „kategoria” w Kościele nie byłiby przekonani, że nie ma pełni prawdy, która byłaby po ich stronie, a nie budując na samych sobie, mieliby w ten sposób możliwość przekonania się w doświadczeniu, że chrześcijaństwo jest zasadniczo pewnym współdialogiem (*entre-tien*)? Poza tym różnorodność funkcji nie wykluczałaby wzajemności między tymi, którzy je mają. Stanowimy przecież wszystko dla wszystkich, [rzeczywistość] nauczających i nauczanych, w żaden sposób nie pomniejszając tutaj funkcji uczących. Podobnie nie pomniejszałoby się w niczym autorytetu biskupa, widząc w nim chrześcijanina *wraz* z innymi chrześcijanami, gdzie pozostawałby biskupem *dla* nich.

3. Ponadto owo odniesienie do Ducha Świętego, które ujmuje nas jako całość w różnorodności, pozwala na właściwe usytuowanie liderów „charyzmatycznych” w ich specyfice, jak również w potrzebie ich regulowania [z perspektywy] całości.

4. W końcu, czy odniesienie do Ducha Świętego nie przysłużyłoby się do pomniejszenia prześcigania się z władzą (mimo że miało ono wciąż miejsce [...]). Są to wszystko owoce Ducha, które winny przykuć naszą uwagę: jak winniśmy troszczyć się o innych, w posłuszeństwie, w zarządzaniu. Zadaniu wypełniania i rozdzieleniu władzy winna przyświecać zasada: być z Ducha Jezusa, który przyszedł, aby służyć²⁸.

Współodpowiedzialność w definicji Legranda jest wezwaniem do faktycznego wprowadzenia w życie Kościoła wielkiego zadania posłania wiernych świeckich do różnych odpowiedzialności. Według teologa jest to podstawowe rozwiązanie kryzysu autorytetu, przeżywanego wtedy bardzo mocno w całej Francji, w tym także w Kościele. Legrand pisze:

Same z siebie różne wysiłki moralne tych, którzy mają autorytet, czy wyrażanie deklaracji dotyczących współodpowiedzialności, braterstwa, są niewystarczające. Jest potrzeba realnego rozesłania chrześcijan do ich odpowiedzialności. [...] Wiele przemian w tym sensie aktualnie się odbywa: wzrosła odpowiedzialność rodziców w katechezie ich dzieci; odbywają się celebracje niedzielne bez kapłana (por. diecezja Sées); proponowane są animacje wspólnot przez chrześcijan o takich samych predyspozycjach²⁹.

²⁷ Por. tamże, s. 1.

²⁸ Tamże, s. 3.

²⁹ Tamże, s. 4.

W notatce teologicznej, opracowanej na prośbę Rady Stałej, terminu „współodpowiedzialność” używa również dominikański teolog Yves Congar. Pojęcie to pojawia się jednak w kontekście zdefiniowania „posług” (ministeriów) w Kościele. Teolog ten podkreśla, że cały Kościół – można powiedzieć – ma „współodpowiedzialność rozróżnioną”. Lepsze teologicznie jego zdaniem jest zastosowanie tutaj twierdzenia, że „cały Kościół jest w służbie”³⁰. Współodpowiedzialność w ujęciu Congara jest po prostu faktem powołania całego Kościoła do służby. Wskazuje on jako teologiczną podstawę słowa „współodpowiedzialność” rzeczywistość „globalnej misji Kościoła, która jest dla wszystkich wspólna, w tym sensie, że wszyscy ponoszą odpowiedzialność za misję, lecz nie tak samo”³¹. Misja Kościoła ma tutaj charakter strukturalny, jest misją organiczną, rozróżnioną³². U źródła misji jest rzeczywistość Kościoła rozumianego jako sakrament zbawienia i – jak wypukła teolog – jest to rzeczywistość „równoważna służbie Ewangelii” (dosłownie: *est équivalente au ministère de l’Evangile*). Na uzasadnienie swojej tezy Congar cytuje tutaj św. Pawła i fragment z Listu do Rzymian: „Ewangelia jest bowiem mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego” (Rz 1,16). Idea zrównania znaczenia Kościoła jako sakramentu ze służbą Ewangelii pozwala Congarowi na zastosowanie przemyślenia ekumenicznego. W myśl Rady Ekumenicznej Kościołów Congar widzi sens postrzegania obu wymiarów owej misji Kościoła (wymiar sakramentalny i ewangeliczny) z potrójnej perspektywy pojęcia „służba” (posługa): *koinonii, martyrii, diakonii*³³. Dla niego współodpowiedzialność oznacza zatem służbę w trylogii: dla wspólnoty (komunia), dla słowa Bożego (świadectwo, gr. *martyria*) i w końcu dla dobra człowieka (diakonia).

Ideę Congara w priorytetowym postrzeganiu wymiaru posługi we wspólnej odpowiedzialności chrześcijan podejmuje bp Raymond Bouchex, odpowiedzialny za zredagowanie raportu wstępnego Zgromadzenia Plenarnego. Już w czerwcu 1973 roku w tekście zarysowującym treść swojego przyszłego *exposé*, otwierającego listopadowe Zgromadzenie Plenarne, uzasadnia on potrzebę budowania Kościoła na wspólnej odpowiedzialności wszystkich chrześcijan. Wyraża to w następujących słowach: „Ta wspólna odpowiedzialność jest konieczna, aby stała się ona sakramentem. Jest ona konieczna, ponieważ jest tajemnicą. Tymczasem tajemnica domaga się posługi i «posług»”³⁴. Wątek argumentacji postrzegania Kościoła z perspektywy trynitarniej, jak sugerował Legrand, bp Bouchex rozwinął już podczas wygłaszania *exposé* w pierwszym dniu Zgromadzenia Plenarnego:

³⁰ Y. Congar, *Intervention du père Yves-M. Congar*, w: CEF, *Tous responsables*, s. 61.

³¹ Tamże, s. 58.

³² Tamże.

³³ Tamże, s. 57.

³⁴ R. Bouchex, *Conférence Episcopale Française. Le ministère des prêtres dans l’Église tout entière « ministérielle »* [3. wersja tekstu przygotowawczego do Zgromadzenia Plenarnego], Lourdes 1973 [9 CE 71, IIIe fascicule jaune, Rapport 3°], s. 3.

Otóż to, co staje się pierwszorzędne, gdy przyglądamy się uważnie Kościołowi, to nie różnice w rolach, w pełnionych odpowiedzialnościach czy w możliwościach różnego rozdysponowania funkcji, lecz w owym „my” pierwotnego porządku, stworzonego przez Ducha pośród tych, którzy zjednoczeni są w Chrystusie i którzy modlą się do Ojca. To właśnie owo „my”, które wyrażają takie tytuły, jak Świątynia Ducha, Ciało Chrystusa, Lud Boży. To „my” jest przeżywane, często niewidocznie, w codziennej egzystencji. Ale ono przyjmuje formę widzialną w różnych *określonych wspólnotach* żyjących w komunii na łonie *Kościółów partykularnych*, a które to są, przez ich komunie, *Kościółem uniwersalnym*, jaki rozszerza się po całym świecie³⁵.

Nie ma wątpliwości, że bp Bouchex w swoim wykładzie inauguracyjnym debatę Zgromadzenia Plenarnego odniósł się również do idei Congara. Zaznacza on, że współodpowiedzialność wszystkich wiernych w powiązaniu z rzeczywistością Kościoła rozumianego jako sakrament winna odnosić się do wspomnianej trylogii w Kościele – *koinonii, martyrii, diakonii*:

Członkowie Kościoła, każdy osobiście, w zjednoczeniu ze wszystkimi innymi, są *sakramentem zbawienia* dla całego świata. Tworzą oni „posługę” („diakonię”) przez fakt życia pomiędzy nimi i pośród innych ludzi, zwłaszcza uciśnionych i opuszczonych. Są oni owym sakramentem przez wyznawanie wiary, odpowiadając na Słowo przyjęte i przez świadectwo, które zanoszą wobec Jezusa umarłego i zmartwychwstałego w wytoczonym im procesie przez ducha kłamstwa, niesprawiedliwości i nienawiści. Są oni owym sakramentem przez komunie, którą żyją pomiędzy nimi i która może być wyłącznie znakiem zwycięstwa Ducha pojednania i przebaczenia. Są nim również przez celebrowanie sakramentów, zwłaszcza Eucharystii, gdzie kulminuje się cała posługa ludziom, która staje się tutaj posługą Boga, wyznaniem tajemnicy wiary i komunii z Bogiem i pomiędzy ludźmi często podzielonymi i zderzającymi się w codzienności. Przez to wszystko chrześcijaństwo jest sakramentem królestwa już przybyłego w Jezusie, ofiarowanego jako ziarna zaczynu w Duchu, który przybędzie kiedyś definitywnie³⁶.

ETAP TRZECI: RAPORTY ORAZ WSTĘPNE WNIOSKI DOTYCZĄCE PRZEBUDZENIA ŚWIADOMOŚCI WIERNYCH NA TEMAT POTRZEBY ODNOWIENIA WIZJI KOŚCIOŁA

Wbrew wcześniejszym założeniom zebranie wszystkich oddolnych raportów z diecezji nieco się przedłużyło i zamiast do czerwca trwało do września 1973 roku. Udało się w końcu zebrać wszystkie. Spakowano je w jedno *dossier* z opisem „Świadectwa”, by następnie posłużyły jako materiał pomocniczy, zatytułowany *Kilka przesłanek do realizacji, do pracy w grupach*³⁷.

³⁵ Tenże, *Le ministère des prêtres dans l'Église tout entière « ministérielle »*, w: CEF, *Tous responsables*, s. 14.

³⁶ Tamże.

³⁷ Zob. CNAEF, 9 CE 71.

Raporty te dotyczyły różnorodnych kwestii, które w fazie przed Zgromadzeniem Plenarnym skategoryzowano następująco³⁸:

1. Sprawozdania wspólnot działających w regionach rolniczych.
2. Sprawozdania ze zgromadzeń niedzielnych wspólnot bez kapłana.
3. Sprawozdania z funkcjonowania sektora parafialnego, gdzie nie przewiduje się nominacji proboszcza rezydującego³⁹.
4. Raport o nowo powstałych wspólnotach [chodzi o *communautés nouvelles*].
5. Raport z działalności Akcji Katolickiej.
6. Raport o wypełnianiu posługi katechetycznej.
7. Raport z działalności duszpasterstwa akademickiego.
8. Raport z działalności duszpasterstwa młodzieży szkolnej.

Pierwsze wnioski sformułowane na podstawie wyżej wymienionych raportów, dotyczących przykładów współodpowiedzialności w Kościele we Francji, Rada Stała określiła ostatecznie jako dwanaście różnych i oryginalnych przykładów współpracy wiernych świeckich posługujących w Kościele z kapłanami (zob. „etap pierwszy”). W przykładach tych wskazała następujące przemyślenia:

- Mamy do czynienia z pewną liczbą już podjętych odpowiedzialności przez osoby świeckie w różnych dziedzinach życia Kościoła.
- Czasami można znaleźć nowe rozumienie widzenia i sposobu życia ministerium prezbiteratu. Rozróżnia się tutaj:
 - a) kapłan człowiek Eucharystii;
 - b) kapłan człowiek budzący laikat misyjny;
 - c) kapłan zaangażowany osobiście w walkę robotniczą;
 - d) kapłan objawiciel Słowa;
 - e) kapłan „gromadzący” delegatów różnych wspólnot;
 - f) kapłan oznaczający i zapewniający więź z biskupem i Kościołem uniwersalnym itd.
- Świadectwa dotyczą pewnych jeszcze kwestii:
 - a) formacji wiernych świeckich, którzy nie czują się zdolni do wypełniania różnych odpowiedzialności;
 - b) powszechnej świadomości; ludzie chcą proboszczów rezydujących dla zapewnienia odprawiania mszy niedzielnej i sakramentów; dla nich jest to sprawa zasadnicza;

³⁸ Chodzi tutaj o schemat podziału materiałów znajdujących się w CNAEF 9 CE 72, *dossier* oznaczone skrótem B.E.C.E.C. (*Bulletin du secrétariat de la conférence épiscopale française*, n° 18.10.1974), ponumerowane od 1 do 8.

³⁹ Sektor parafialny bez nominacji rezydującego proboszcza (fr. *secteur paroissial sans nomination de curé résident*) oznacza nowatorski typ parafii skoncentrowanych na działalności misyjnej. Sektor parafialny może oznaczać zbiór kilku, a nawet kilkudziesięciu byłych parafii. Specyfika owego typu tkwi w fakcie, że ksiądz mianowany do zarządzania taką parafią celowo nie otrzymuje stanowiska proboszcza, lecz jest odpowiedzialny za parafię wraz z całą radą duszpasterską, w której skład wchodzi osoby świeckie. W latach 70. ten nowy typ parafii dopiero zaczynał działać, niejako na próbę, stąd żywe zainteresowanie efektami tego przedsięwzięcia ze strony episkopatu. Co ciekawe, do dziś nie wypracowano jednoznacznej definicji dla sektora parafialnego bez nominacji rezydującego proboszcza, a ich funkcjonowanie oparte jest na zasadach przyjętych w danej diecezji.

- c) świadomości kapłanów: wielu z nich nie jest przygotowanych do tej ewolucji; wielu radykalnie podważa priorytety z przeszłości (sakramentalizację, katechezę); [pojawia się tutaj pytanie] czy ci, którzy przeżywają swoją posługę w nowej formie, są właściwie rozumiani przez ich współbraci i wiernych świeckich?
- d) zarządzania diecezją: Co robić, jeśli jest wakat urzędu proboszcza (reorganizować parafie, tworzyć sektory parafialne, promować zgromadzenia niedzielne bez księży, nominacje itp.)? Jak odnosi się do owych rodzących się nowych doświadczeń sam biskup?
- e) istoty, specyfiki ministerium prezbiteratu; księża mają czasami trudności w jej określeniu. Jak im pomóc? Jak przygotować ich do życia w ich posłudze w owych odnowionych formach?
- f) znaków autentycznej wspólnoty eklezjalnej;
- g) na koniec – misji Kościoła⁴⁰.

Niewątpliwie cały ten ostatni etap przygotowania Zgromadzenia Plenarnego świadczy o zwróceniu szczególnej uwagi na posługę wiernych świeckich w Kościele i nową dynamikę relacji posługi kapłańskiej do tych posług. Pierwsze wnioski i pierwsze idee przewodnie do dalszych dyskusji świadczą, że ważniejsze od problemu samego spadku liczby kandydatów do kapłaństwa było tutaj odważne podjęcie fundamentalnej opcji dotyczącej większego otwarcia się na zaangażowanie wiernych świeckich. Wydaje się, że najmocniej owo ideowe przekonanie całej Rady Stałej Episkopatu, poparte analizą większości teologów, zabrzmiało, gdy pierwszego dnia Zgromadzenia bp Bouchex powiedział: „Jeśli złożymy przyszłość Kościoła zbyt na [barki] księży, owa przyszłość może okazać się tylko mroczna. Lecz już od teraz możemy działać, razem z kapłanami i razem z chrześcijanami [świeckimi], aby Kościół stał się całym sakramentem zbawienia w Jezusie Chrystusie”⁴¹.

KONKLUZJA

Znak zapytania (*Wszyscy odpowiedzialni w Kościele?*)⁴² umieszczony w tytule końcowej dokumentacji jesiennej sesji plenarnej francuskiego episkopatu z 1973 roku wskazuje na pierwszy wniosek tego studium. Można przyjąć z całą pewnością, że biskupi francuscy poparli ideę współodpowiedzialności wszystkich ochrzczonych w Kościele. Chodzi o odpowiedzialność za misję Kościoła, która dotyczy wszystkich i która ma swoją strukturę posług. Jak zaznaczyli w końcowym stanowisku sesji plenarnej:

⁴⁰ R. Boucheux, *Conférence Episcopale*, s. 7.

⁴¹ Tenze, *Le ministère des prêtres*, s. 11.

⁴² Pełny opis końcowego dokumentu: CEF, *Tous responsables dans l'Eglise? Le ministère presbytéral dans l'Eglise tout entière « ministérielle »*. Lourdes 1973, *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Episcopat*, Lourdes 1973, 104 s.

Perspektywy, jakie otwierają się dzięki przejściu do nowej formuły Kościoła opartego na współodpowiedzialności wszystkich jego członków, są ogromne. To przejście jest zadaniem pilnym i trudnym, ale też wykonalnym. A każdy, kto się go podejmuje, staje się orędownikiem nadziei⁴³.

Należy zaznaczyć, że znak interrogacji wokół tak szerokich perspektyw dla duszpasterstwa oznacza potrzebę określenia pewnych warunków właściwej interpretacji wyrażenia „współodpowiedzialność wszystkich”. Pierwszym kryterium zaznaczonym przez episkopat jest kwestia właściwego zrozumienia misji (apostolatu). Należy ona do samego Kościoła i nie powinna być interpretowana, jak sugerował w pewien sposób Y. Congar, jako wezwanie do pełnienia podwójnej misji, jako posługi realizowane w samym Kościele i te, które byłyby realizowane na zewnątrz, w świecie (tak jakby istniały dwie misje w Kościele)⁴⁴. We wszystkich tych sytuacjach chodzi o jedną misję Kościoła. Chociaż to wyraża dopiero końcowe stanowisko biskupów Zgromadzenia Plenarnego, zaznaczmy tutaj, że w wymiarze partykularnym, jakim jest diecezja, biskupi zastrzegali sobie pełnienie swojej posługi wraz z całym duchowieństwem jako centralnym dla owej misji.

Analiza materiałów przygotowujących Zgromadzenie Plenarne z 1973 roku pozwala na stwierdzenie, że odnowiona wizja Kościoła „współodpowiedzialności” różnych posług, obok tej niezastąpionej, którą jest posługa prezbiteratu, była już częściowo wdrażana w życie duszpasterskie. Kościół francuski słusznie rozeznawał, że za zastosowanymi już przykładami współodpowiedzialności w oddolnych inicjatywach, nawet tych na peryferiach różnych eksperymentów duszpasterskich (również na misjach), mogła się kryć wielka pomoc w znalezieniu najwłaściwszej odpowiedzi na podstawowy problem tego Kościoła – kryzysu spowodowanego coraz mniejszą liczbą powołań do prezbiteratu i w ogóle liczbą księży. Jednocześnie należy zaznaczyć, że zainteresowanie oddolnymi doświadczeniami przez biskupów francuskich nie spowodowało jakiegokolwiek pułapki iluzji, że nowe rozwiązania mogłyby zastąpić potrzebną posługę kapłańską, ministerium prezbiteratu. Co więcej, biskupi mieli świadomość licznych ograniczeń związanych z zastosowaniem większego zaangażowania wiernych świeckich w posługach w Kościele. Dostrzegali przede wszystkim potrzebę ich dogłębnej formacji.

Dzięki pracy teologów już we wstępnej fazie przygotowania debaty plenarnej dla biskupów francuskich stało się oczywiste, że temat współodpowiedzialności daje propozycje znalezienia rzeczywiście nowych i ogromnych perspektyw dla Kościoła. Współodpowiedzialność daje możliwość zrozumienia w nowym wymiarze, czym jest autorytet w Kościele (por. H. Legrand) oraz na czym polega odpowiedzialność wszystkich członków Kościoła za jego misję. Owo pojęcie wskazuje, że

⁴³ CEF, *Essai de bilan*, s. 78.

⁴⁴ Por. K. Michalczyk, *Świeccy a kapłaństwo. Wokół poszukiwań teologicznych Yves Congara*, Poznań 2001, s. 150–152.

misja ta realizuje się w wymiarze służenia człowiekowi (*diakonia*), służenia słowu (*martyria*), służenia komunii (*koinonia*) (por. Y. Congar). Współodpowiedzialność wszystkich ochrzczonych odnosi się do Kościoła jako sakramentu (każdy z jego członków ma stawać się owym sakramentalnym znakiem królestwa Bożego wobec świata; por. R. Bouchex). Niewątpliwie podejmowanie badań, które rzuciłyby więcej światła na genezę pojęcia „współodpowiedzialność”, jest wciąż istotną potrzebą w refleksji teologicznej i historycznej w Kościele, nie tylko francuskim.

BIBLIOGRAFIA

- Boucheux R., *Conférence Episcopale Française. Le ministère des prêtres dans l'Église tout entière « ministérielle »* [3. wersja tekstu przygotowawczego do Zgromadzenia Plenarnego], Lourdes 1973 [9 CE 71, IIIe fascicule jaune, Rapport 3°], 9 s.
- Bussini F., Congar Y., Eyt P. i inni, *Précisions théologiques*, w: Conférence Épiscopale Française, *Tous responsables dans l'Église? Le ministère presbytéral dans l'Église tout entière « ministérielle »*. Lourdes 1973. *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Épiscopat*, Lourdes 1973, s. 35–55.
- Conférence Épiscopale Française, *Cinq Notes théologique sur le ministère prébyteral*, 1973 [9 CE 71, dossier w żółtej okładce, zatytułowane *Assemblée Plénière*, Lourdes 1973], 4 s. (maszynopis).
- Conférence Épiscopale Française, *Dossier complet du rapport. Assemblée Plénière de l'Épiscopat*, Lourdes 3.10.1973, dossier Ministère, Rapport n° 3, 1973 [CNAEF 9 CE 71], 10 s.
- Conférence Épiscopale Française, *Essai de bilan*, w: Conférence Épiscopale Française, *Tous responsables dans l'Église? Le ministère presbytéral dans l'Église tout entière « ministérielle »*. Lourdes 1973. *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Épiscopat*, Lourdes 1973, s. 74–81.
- Conférence Épiscopale Française, *Pour une réflexion sur la préparation au ministère presbytère suite de l'Assemblée Plénière de Lourdes 1972*, „Document – Épiscopat” janvier 1973, n° 2 [zob. CNAEF 9 CE 71], s. 4.
- Conférence Épiscopale Française, *Tous responsables dans l'Eglise? Le ministère presbytéral dans l'Eglise tout entière « ministérielle »*. Lourdes 1973. *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Épiscopat*, Lourdes 1973, 104 s.
- Congar Y., *Intervention du père Yves-M. Congar*, w: Conférence Épiscopale Française, *Tous responsables dans l'Église? Le ministère presbytéral dans l'Église tout entière « ministérielle »*. Lourdes 1973. *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Épiscopat*, Lourdes 1973, s. 56–72.
- Frétellière F., *Rapports présentés à l'Assemblée plénière de l'Épiscopat français*, Lourdes [23–30 octobre] 1972, Paris 1972, 100 s.
- Holstein H., *Les nouvelles régions apostoliques*, „Etudes” 1.01.1962 [zob. DC, n° 1365, 8.12.1961, col. 1542–1544], s. 107–109.

- Hout-Pleuroux P., *Lettre de Paul Hout-Pleuroux aux doyens des facultés de théologie et aux recteurs des instituts catholiques (pour information)*, 18.12.1972 [w: CNAEF 9 CE 71, Rapport n° 3, Fascicules jaunes: Phase préparatoire], 2 s.
- Legrand H., *Une approche théologique du problème de l'autorité dans l'Église – soumise à la discussion*, 21.03.1973 [CNAEF, 9 CE 71, zob. Rapport n° 3, Fascicules jaunes, Phase préparatoire – 1 de 3 fascicules jaunes], 4 s.
- Michalczyk K., *Świeccy a kapłaństwo. Wokół poszukiwań teologicznych Yves Congara*, Poznań 2001, 360 s.
- Pelletier D., *La crise catholique. Religion, société, politique en France (1965–1978)*, Paris 2005, 335 s.
- [S.A.], *Déjà des réalisations...*, w: Conférence Épiscopale Française, *Tous responsables dans l'Église? Le ministère presbytéral dans l'Église tout entière « ministérielle »*. Lourdes 1973. *Réflexions de l'Assemblée plénière de l'Épiscopat*, Lourdes 1973, s. 27–34.
- Secrétariat général de l'Épiscopat, *Préparation de l'Assemblée plénière 1973*, „Circulaire” 5.05.1972, n° 73–45 [zob. CNAEF 9 CE 71], s. 2.
- Secrétariat général de l'Épiscopat, *Suite au travail de Lourdes sur la préparation au ministère presbytère (note à l'intention des évêques)*, „Circulaire” 18.12.1972, n° 72–91 [zob. CNAEF 9 CE 71], s. 2.
- Témoignages collectés... Assemblées dominicales des communautés sans prêtre*, 1973 [CNAEF 9 CE 71, Fascicule n° 3], 3 s.

THE CO-RESPONSIBILITY OF ALL THE BAPTIZED IN THE CHURCH.
THE HISTORICO-CRITICAL ANALYSIS OF THE PREPARATION
OF THE DEBATE OF THE PLENARY ASSEMBLY OF THE FRENCH
EPISCOPAL CONFERENCE OF 1973

Summary

This study proposes an analysis of the genesis of the term 'co-responsibility' in French pastoral care. The dynamics and extent of the realization of this expression in all French ecclesial circles is related to the subject of the plenary session of the French Episcopate of 1973: *All responsible in the Church? The presbyteral ministry in the whole 'ministerial' Church*. Our search here for the first use of the expression 'co-responsibility' in the reflection of the French bishops must be linked to the period of preparation of this assembly. The analysis of this article is then addressed to the period between December 1972 and September 1973. It is in this period when theologians, and among them Bp. R. Bouchex, proposed the thesis of the need for 'co-responsibility' of all the faithful in the mission of the Church, indicating this expression as one of the fundamental elements of the passage to the pastoral of the vision of the renewed Church, more open to the commitment of the layperson faithful in the Church.

Keywords: co-responsibility, ministries of the layperson, ordained ministry, presbyter, crisis of priestly vocations, Bishops' Conference of France, Bp. François Fréteillère, Bp. Raymond Bouchex, laity theology, pastoral theology

Słowa kluczowe: współodpowiedzialność, posługi wiernych świeckich, posługi święceń, prezbiterat, kryzys powołań kapłańskich, konferencje episkopatu Francji, bp François Fréteillère, bp Raymond Bouchex, teologia laikatu, teologia duszpasterska